

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR: CIRU ECONOMU

Licențiat în drept din Paris, Consilier la Înalta Curte de Casație

PRIM-REDACTOR: ION N. CESARESCU

REDACTOR-PROPRIETAR: I. S. CODREANU

ABONAMENTUL

Pe an, în România 40 lei
6 luni 20 „
3 luni 10 „
Străinătate: 50 lei pe an, 25 pe 6 luni

*Apare de două ori pe săptămână
sub redacțiunea unui comitet*

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI—5
Lângă Palatul Justiției
TELEFON № 16/98

S U M A R

Chestiunea falimentelor, de d-l Mihail G. Valerianu;

JURISPRUDENȚĂ:

Curtea de apel din București, s. I: Comuna Izvorul din Bulgaria cu Ministerul de Resbel;

Origina Moșnenilor și răzeșilor, (urmare) de d-l Sebastian Radovici.

Chestiunea falimentelor

Simpaticul și mult apreciatul judecător de instrucție, d-l Jonescu-Dolj, este dușmanul neîmpăcat al falșilor.

Dar, care om cinstit ar putea oare fi prietenul unor adevărați delicuenți! D-l Jonescu-Dolj, în special, ca unul ce este cunoscut pentru severitatea sa față de delicuenții de orice categorie, era desigur cel mai indicat să ridice glasul în contra acelor delicuenți cari, după d-sa, compromit prestigiul țării în străinătate.

«Este adevărat, zice d-l Jonescu-Dolj, că chestiunea falimentelor e o chestiune juridico-economică dintre cele mai complexe și delicate, dar în care partea pur juridică e cea mai mică, e mai mult chestie de o bună și severă administrare, de o înțeleaptă politică juridică. Și cred că acesta a fost motivul ce a determinat pe marele Napoleon să susțină că *faliții trebuie să fie închiși, în principiu, și numai în urmă trebuie eliberați cei onești*»; iar la sfârșitul articolului publicat în «Dreptul» No. 32, din 30 Aprilie 1909, d-l Jonescu face apel la colegii d-sale, adică la magistrații țării, să fie cât se poate de severi față de faliți, și să-i condamne cu pedepsele cele mai aspre.

Faptul că în legile noastre penale și comerciale nu se prea prevede o atât de mare strânsnicie față de faliți, nu pare a fi pentru d-l Jonescu-Dolj de vreo piedică, de oarece d-sa vede în chestia falimentelor un interes superior al Statului; și când

este vorba de rațiunea de Stat, care iubitor de țară se mai uită la o bună sau rea aplicare a legii!

De altfel, d-l Jonescu-Dolj nu este singurul care crede că magistrații pot merge cu interpretarea legilor până a face chiar legi, mai ales că magistrații sunt mai în măsură a ști dacă o lege este sau nu necesară.

Continuând pe această cale, vom ajunge cât de curând a nu lăsa Corpurilor legiuitoare decât dreptul de a preface în lege diferitele jurisprudențe ale instanțelor noastre judecătorești, sau dacă și aceasta s'ar găsi inutil, ar fi să lăsăm reprezentanților țării numai dreptul de a anunța și desvolta interpelări politice!

D-l Jonescu-Dolj, în dorința d-sale sinceră de a împuțina falimentele, găsește ca singur mijloc: mărirea pedepselor; și cum, cu ocazia cercetărilor ce a făcut în unele falimente, a găsit câțiva faliți frauduloși, nu mai vede în fiecare comerciant, care a avut nenorocirea să cadă în stare de faliment, decât un pervers și un escroc.

Dar, care judecător de instrucție nu vede oare în fiecare om un delicuent? Atmosfera încărcată a cabinetelor de instrucție falsifică de multe ori judecata aceluia ce a trăit câțiva ani într-o astfel de atmosferă, și de aceea nu mă miră de loc pesimismul cu care d-l Jonescu-Dolj vede și tratează chestia falimentelor la noi.

«Este adevărat, zice d-l Jonescu-Dolj, că chestiunea falimentelor e o chestiune juridico-economică dintre cele mai complexe și delicate»; dar când intră în examinarea chestiunii o tratează numai din punctul de vedere juridic, și încă numai din acel al represiei penale, fără a voi să examineze chestiunea și din punctul de vedere social și economic, singurul punct de vedere, după noi, care ar putea să ne dea răspunsul dacă într'adevăr faliții noștri sunt atât de perversi pe cât îi descrie d-l Jonescu.

Instituțiunea falimentului, care este de proveniență romană¹⁾, a fost totdeauna considerată ca o lichidațiune judiciară a averii comerciantului ce nu mai poate face față plăților sale.

Cei dintâi interesați în această lichidațiune sunt desigur creditorii falitului, astfel că voința lor ar trebui să fie în primul rând luată în seamă, de câte ori instanțele judecătorești au a se pronunța într-o chestiune de faliment.

La unele instanțe judecătorești magistrații, uitând origina și scopul instituțiunii falimentului, trec cu totul peste voința exprimată sau tacită a creditorilor și pășesc în grabă, și de multe ori din oficiu, la declararea în stare de faliment și aceasta în dauna creditorilor, cari prin acordări de termene voiesc să ușureze comerciantului nevoiaș posibilitatea de a achita în întregime sau chiar parțial datoriile sale.

Prea grabnicile și multele declarări în stare de faliment nu vor stârpi, ci vor înmulți falimentele; și dacă, poate, tribunalele nu vor mai avea de înregistrat atâtea falimente oficiale, din cauza prea marei severități, se vor înmulți concordatele pe sub mână, cari sunt mult mai compromițătoare pentru interesele tuturor părților și în special pentru creditul țării.

Când, conform Codului comercial, concordatul judiciar nu se poate face decât cu 60%, la cari se adaugă cel puțin 25—30% cheltuelile falimentului, se poate ușor vedea cât de puțină speranță rămâne creditorului de a mai încasa ceva dela comerciantul declarat în stare de faliment; de aceea, ori de câte ori un singur creditor cere și insistă pentru declararea în stare de faliment, judecătorul trebuie să vadă în acea cerere mai mult o presiune exercitată asupra comerciantului în încetare de plăți decât dorința reală de a vedea pe debitorul său ajuns în starea de faliment. Fiecare faliment găsește răsunset și lovește în creditul celorlalți comercianți cari formează masa credală a falimentului.

Cât timp debitorul meu nu este în stare de faliment, eu, comerciant creditor, mă pot servi de cambiile acestuia, spre a-mi găsi sumele necesare comerțului meu; iar cu cât voi avea mai multe falimente, cu atât și creditul meu se va micșora, târindu-mă și pe mine în mod fatal spre ruină și faliment.

Iată de ce cea mai mare parte din creditorii au tot interesul de a nu înmulți numărul falimentelor, și de ce iarăși prea marea grabă în declarările în faliment produce în mod fatal mărirea numărului falimentelor și aranjamentelor pe sub mână.

* * *

D-l Ionescu Dolj se înșală, credem, când susține că numai indulgența cu care magistrații tratează pe faliti mărește numărul falimentelor.

Că printre faliti se găsesc și unii de rea credință, desigur că nu se poate contesta; dar aceasta nu ne poate îndritui a-i trata pe toți cu aceeași măsură.

În marea lor majoritate, neguțătorii cari au fost declarați în stare de faliment au rămas săraci, și chiar dacă unii dintr'înșii au reușit să încheie concordate cu creditorii lor, totuși din cauza falimentului, pierzând pentru multă vreme creditul, atât de necesar oricărui comerciant, au continuat o viață plină de nevoi și de greutate, și au sfârșit prin a fi din nou faliti și a rămânea pentru totdeauna ruinați.

O astfel de perspectivă nu poate suride nici unui comerciant ce se gândește și la ziua de mâine, așa că rareori întâlnim așa numitele falimente pregătite, cea mai mare parte din falimente nefiind decât consecința relei noastre organizațiuni social-economice, a neprevederilor și insuficienței pregătiri a acelor ce formează clasa noastră comercială.

«De obicei», zice Thaller, *comerciantul declarat în stare de faliment a comis greșeli, făcând operațiuni din cari a avut pierderi, pentru că a calculat greșit prețul ce îi va rămânea și a suportat cheltueli generale exagerate*».

La noi, pe lângă aceste cauze generale, trebuie să mai adăugăm și acele rezultate de starea economică a României.

Este știut că bogăția țării noastre consistă în cea mai mare parte din agricultură. De îndată ce avem un an rău agricol, toate transacțiunile stagnează și toată țara se resimte. În afară de București, toate celelalte orașe și orașele din țară trăiesc numai din transacțiunile ce se fac cu țărării și agricultorii de orice categorie.

În anul în care țărănul și ceilalți agricultori n'au făcut bucate, și n'au ce vinde, în acel an comercianții pe lângă că nu pot încasa sumele ce au de primit dela agricultori pentru datoriile trecute, dar nici nu pot face nici o altă nouă vânzare de mărfuri, căci consumatorii n'au banii necesari cumpărăturilor.

Este dar suficient ca țara sau unele județe să fi fost bântuite de o criză agricolă, pentru ca întreg comerțul nostru să se resimtă și ca mulți din comercianți, cari nu au destule fonduri de rezistență, să ajungă în încetare de plăți. Este de asemenea indeobște cunoscut că bogăția noastră națională consistă în pământ și nu în bani numerar. De aci totdeauna lipsa de capitaluri și înghițirea aproape a întregului numerar numai în exploatarea agricole. Dacă cercetăm afacerile pe

¹⁾ Thaller: «Des faillites en droit comparé»

cari le fac cele câteva bănci din România, găsim că mai mult de 80% din capitalurile lor sunt întrebuințate în acordarea de credite agricultorilor și că numai o mică parte revine comerțului.

Marile case de bancă preferă, de altfel, ca clienți pe agricultori, căci prin specularea grânelor, ce aceștia se obligă a le preda spre vânzare, băncile realizează câștiguri mult mai însemnate decât prin simpla percepere de dobânzi dela comercianți.

După ultimele statistice oficiale, comerțul general al țării a ajuns la aproape un miliard pe an, socotind importul care oscilează între 375—425 milioane și exportul între 450—550 milioane pe an; iar pentru îndestularea tuturor nevoilor exportului și importului, n'avem în țară decât câteva bănci mai mari, ce dispun de un capital de vreo 50 milioane, și alți mici bancheri, cari toți laolaltă deabia reprezintă 15—20 milioane, adică un total de vreo 70 milioane.

Aceste câteva cifre ne pot ușor învața cât de puține surse de credit găsec comercianții noștri și câte greutăți trebuie să întâmpine în exercitarea comerțului lor!

Băncile cele mari, ca și bancherii ceilalți din țară, deabia pot îndestula nevoile agricultorilor, astfel că într'un an de criză agricolă toate capitalurile fiind angajate în întreprinderile agricole, comercianții pe lângă că nu pot face nici o tranșacțiune cu cultivatorii de pământ, dar nu pot găsi nici sumele necesare pentru a face față plăților pentru mărfurile ce le au înmagazinate în așteptarea unei bune recolte.

Și să ne mai mirăm că mulți comercianți o duc greu cu plățile, și că nefiind menajați, sfârșesc prin a cădea în stare de faliment.

Acei ce acuză pe comercianții noștri de necinste, de ce nu vorbesc și de reaua credință a civililor, cari știindu-se la adăpostul declarării în faliment, și bazați pe târăgănarea proceselor și mai ales a executărilor imobiliare, nu fac față plăților și împing pe creditorii lor comercianți la starea de faliment?

Cauza înmulțirii falimentelor nu trebuie căutată în indulgența instanțelor noastre judecătorești, față de nenorociții căzuți în stare de faliment, ci în organizațiunea noastră social-economică.

Măsurile de represiune—poate chiar și «*bastonada*» — propuse de d-l Ionescu-Dolj, nu vor schimba întru nimic această stare de lucruri, căci ea nu decurge din perversitatea comercianților noștri, ci din reaua noastră organizațiune economică.

Să se creeze noi și puternice instituțiuni de

credit, să se asimileze în totul civilii cu comercianții, să se înlesnească crearea unei sândtoase clase de comercianți, cari să nu mai fie supuse tuturor vexațiunilor administrative și polițienești, să nu se schimbe atât de des legile și tarifele, și să se facă irigațiuni spre a nu mai fi expuși la atât de dese dezastre agricole; iată măsurile cari ar trebui luate pentru ca comerțul nostru, ca și cel din străinătate, să fie la adăpostul crizelor, și numai când comerțul ar avea o bază sigură falimentele ar putea să se împuțineze.

Mihail G. Valerianu

CURTEA DE APEL DIN BUCUREȘTI, S. I

Audiența dela 4 Februarie 1909

Președenția d-lui SC. POPESCU, prim-președinte

Comuna Izvorul din Bulgaria cu Ministerul de resbel

Apel. — Persoane având interese diferite. — Obligațiunea lor de a face câte un singur apel fiecare. — Rechizițiuni militare. — Dacă aceste pretențiuni de rechiziții dau acțiune în justiție contra Statului ocupant. — Regulamentul rechizițiilor din 1878 pentru plata furniturilor luate din Bulgaria de către armata română. — Dreptul de acțiune acordat de legiuitorul român prin legea din 1880, posesorilor de bonuri de rechizițiuni de a fi plătiți. — Pescierea acestui drept prin trecere de 5 ani — (Art. 68 din Procedura civilă; art. 56 din Legea timbrului; art. 2 din Legea rechizițiilor din 1880; art. 20 din regulamentul plății rechizițiilor din 1878).

1. Conform art. 68 din Procedura civilă și art. 56 din Legea timbrului, când mai multe părți au interese diferite, nu se poate face decât câte o singură acțiune și prin urmare și câte un singur apel pentru fiecare din părți.

2. Conform legilor în vigoare în Bulgaria comunele rurale au dreptul a reprezenta interesele particularilor în fața tuturor autorităților administrative și judiciare pentru achitarea valorii rechizițiunilor luate.

3. Dacă principiile moderne ale dreptului internațional impun, pe temeiul echității, obligația morală pentru Statul ocupant de a despăgubi pe cetățenii cari au avut a suferi rechizițiile făcute de armatele ocupante, în nici un caz însă aceste pretențiuni pentru rechiziții nu dau o acțiune în justiție în contra Statului ocupant, ci ele sunt ținute în seamă cu ocazia tractatelor de pace, punându-le sub formă de plată de despăgubiri de către Statul învins către Statul învingător.

4. Deși după art. 2 al legii din 1880, care prevede modul de lichidarea creanțelor pentru furniturile luate din Bulgaria, în interesul ar-

malei române, s'a conferit un drept posesorilor de bonuri de rechiziție, și deci o acțiune contra Statului român; însă prin art. 70 din regulamentul din 15 Maiu 1878 pentru plata rechizițiilor, se prevede că bonurile de rechiziție, pentru cari posesorii lor nu ar fi reclamat ordonarea în termen de 5 ani, se prescrie în folosul Statului, conform art. 79 și 80 din Legea contabilității generale a Statului, de oarece dreptul ce s'a recunoscut de legiuitorul român posesorilor de bonuri de rechiziție din Bulgaria nu s'a putut recunoaște decât în limitele și sub condițiunile la cari erau supuse și bonurile de rechiziții din țară.

Curtea,

Asupra motivului de apel, invocat în prealabil de apelant, că rău s'a interpretat art. 68 din Procedura civilă, cum și Legea timbrului, reținând judecarea pretențiunilor numai a unei singure comune, înlăturând pe celelalte 25 comune;

Având în vedere că după cum rezultă din susținerile părților și hotărîrea, în ce privește acest incident, pe care Curtea o menține în totul, fiind vorba de interese diferite, nu se putea face decât câte o singură acțiune și prin urmare și un singur apel pentru fiecare comună;

Că, dar, cu drept cuvânt tribunalul a reținut judecata numai pentru una din comunele reclamante, și anume pentru aceea care s'a primit și de mandatarul lor, și de aceea Curtea urmează a restrânge și apelul tot numai la această comună;

Pentru aceste motive, restrânge apelul numai pentru comuna Izvorul reținută de tribunal; în fond s'a ascultat d-l Duca din partea apelantei, cum și d-l Pascu din partea ministerului în susținerile și combaterile lor orale, după cari Curtea, având necesitatea a delibera, amână pronunțarea pentru Luni 2 Februarie;

Obligă pe părți să depună actele și concluziuni scrise;

În ziua de 2 Februarie, în vedere că din partea ministerului nu s'a depus concluziunile scrise, cerând încă un termen, Curtea a amânat această pronunțare pentru astăzi 4 Februarie, când fiind concluziunile scrise, în sensul susținerilor orale, și Curtea deliberând a dat următoarea deciziune, care s'a redactat de d-l consilier I. Stambulescu, rămânând d-nii consilieri Oscar N. Nicolescu și St. Miculescu de deosebită părere;

Având în vedere apelul făcut de Ivan Dimitroff, în calitate de procurator al comunei Izvorul și al altor 25 de comune rurale din Bulgaria, în contra hotărîrii No. 257 bis din 28 Aprilie 1908 a Tribunalului Ilfov, secția III-a*);

Având în vedere că obiectul acestui apel, așa cum a fost redus în urma discuțiilor contradictorii, constă în cererea comunei Izvorul din Bulgaria, făcută prin procuratorul său Ivan Dimitroff, de a fi obligat Ministerul de război să-i plătească suma de 20.107 lei, cu procente și cheltuieli, sumă reprezentând valoarea obiectelor rechiziționate din acea comună de armata română cu ocazia războiului din 1877-1878, pentru cari obiecte rechiziționate se prezintă și diverse bonuri de rechiziție ce se susține că emană dela autoritățile militare române;

Având în vedere că se obiectează de Ministerul de război că comuna Izvorul, al cărei procurator este Dimitroff nu are calitate a reprezenta în justiție pe

diverșii locuitori cărora li s'au luat de rechiziție obiectele pentru cari se reclamă astăzi;

Având în vedere că din simpla inspecție a bonurilor cu matcă, prezentate, se vede că ele nu au fost liberate la anumite persoane, ci comunei Izvorul, al cărui singur nume figurează în bon, așa că comuna Izvorul are calitate în justiție;

Având în vedere că dacă la unele bonuri se alipesc procesele-verbale în cari se specifică dela ce anume persoane s'au luat obiectele rechiziționate, nu aceste procese verbale fac dovada faptului rechiziționării, ci bonul pe baza căruia numai se poate intenta o acțiune;

Având în vedere, în fine, că din certificatul cu No. 2.471/907, liberat de Ministerul de interne bulgar, precum și din adresa aceluiași minister No. 2.489/906, rezultă că, conform legilor în vigoare în Bulgaria, comunele rurale au dreptul a reprezenta interesele particularilor în fața tuturor autorităților administrative și judiciare pentru achitarea valorii rechizițiilor luate;

Având în vedere că în aceste circumstanțe și ținând seamă de certificatele doveditoare de starea legislației bulgare asupra acestui punct, Curtea găsește că comuna Izvorul are deplină cădere a reprezenta în justiție interesele particularilor din acea comună, cărora li s'au rechiziționat obiectele de armatele române cu ocazia războiului din 1877-1878;

Având în vedere că, așa fiind, urmează a se cerceta dacă aceste bonuri de rechiziție dau, celor ce posed, dreptul la vreo acțiune în justiție în contra Statului străin care a profitat de obiectele rechiziționate în timpul unui războiu;

Având în vedere că dacă principiile moderne ale dreptului internațional impun, pe temeiul ecității, obligația morală pentru Statul ocupant de a despăgubi pe cetățenii cari au avut a suferi rechizițiile făcute de armatele ocupante; în nici un caz însă aceste pretențiuni pentru rechiziții nu dau o acțiune în justiție în contra Statului ocupant, ci ele sunt ținute în seamă cu ocazia tractatelor de pace, puindu-le sub formă de plată de despăgubiri de către Statul învins către Statul învingător;

Având în vedere că dacă se liberează bonuri de rechiziție de către armatele ocupante, aceasta se face nu în scopul de a da dreptul la vreo acțiune în justiție în contra Statului ocupant, ci numai spre a se putea calcula, dacă Statul ocupant ar rămâne învins, suma despăgubirilor ce Statul învingător ar avea dreptul a preținde;

Având în vedere că, așa fiind, este învedereat că pe temeiul principiilor dreptului internațional acțiunea intentată Statului român este nefondată;

Având în vedere însă că apelantul își întemeiază acțiunea sa pe dispozițiunile legii din 10 Martie 1880;

Având în vedere că în adevăr Statul român, în dorința sa de a fi generos față de populațiunile din Bulgaria, pentru a căror independență luptase alături cu Rusia, a propus, și Corpurile legiuitoare au votat, legea din 10 Martie 1880, care prevede modul de lichidare a creanțelor pentru furniturile luate din Bulgaria în interesul armatei române;

Având în vedere că atât din redacția articolului 2 al acestei legi, prin care se decide a institui comisiuni de ofițeri pentru cercetarea creanțelor ce trebuie a se plăti pentru furniturile luate în interesul armatei române din Bulgaria, cât și din explicația dată de Ministerul de finanțe și de președintele consiliului de miniștri cu ocazia votării acestei legi, rezultă că legiuitorul român a înțeles să consacre dreptul de despăgubire pentru cetățenii bulgari ce fuseseră rechiziționați de armatele noastre, așa că în baza acestei legi s'a conferit un drept posesorilor de bonuri de rechiziție, și decio acțiune în contra Statului român;

Având în vedere că dacă, în prealabil, aceste creanțe, adică bonurile de rechiziție, aveau a fi controlate de comisiunile de ofițeri instituite de lege, din aceasta

*) Publicată în *Curierul Judiciar* No. 70 din 26 Octomvrie 1908.

nu rezultă că în caz de contestație partea, ce reclama o sumă ce pretinde că i se recunoaște nu este în drept a lua calea justiției, căci din nici un text de lege nu rezultă că dreptul ce se recunoștea celor rechiziționați era lăsat la discreția și bunăvoința Ministerului de războiu, așa că din acest punct de vedere acțiunea comunei Izvorul este admisibilă;

Având în vedere însă că Ministerul de războiu obiectează că aceste creanțe se găsesc a fi prescrise pe baza art. 79 din Legea contabilității Statului din 1864 și a art. 20 din regulamentul legii pentru plata rechizițiilor;

Având în vedere că art. 79 din Legea contabilității Statului prevede că: sunt prescrise și cu desăvârșire stinse în folosul Statului, toate creanțele rămase nelichidate, neordonanțate și neplătite în termen de 5 ani, socotit dela deschiderea exercițiului;

Având în vedere că art. 20 din regulamentul din 15 Maiu 1878 pentru plata rechizițiilor, prevede asemenea că bonurile de rechiziție, pentru cari posesorii lor nu ar fi reclamat ordonanțarea în termen de 5 ani, se prescriu în folosul Statului conform art. 79 și 80 din Legea contabilității generale a Statului;

Având în vedere că dreptul ce s'a recunoscut de legiuitorul român posesorilor de bonuri de rechiziție din Bulgaria nu s'a putut recunoaște de sigur decât în limitele și sub condițiunile la cari erau supuse toate aceste creanțe, adică la cari erau supuse și bonurile de rechiziție din țară, deci atât Legea contabilității generale a Statului din 1864, care era în vigoare la 1880, cât și regulamentele relative la Legea rechizițiilor din Bulgaria, adică regulamentul din 15 Maiu 1878, le sunt aplicabile;

Având în vedere că bonurile de rechiziție, a căror plată se cere dela minister, deși au data de 1877, dar ele neavând caracter obligator pentru Statul român decât dela Martie 1880, urmează că dela această dată numai începe a curge în contră-le prescripția de 5 ani, care se găsește a fi cu prisosință împlinită la 1906, epocă la care s'a intentat acțiunea;

Având în vedere că nu se poate zice că cu modul acesta s'ar aplica o prescripție ce ar începe la 1878 în contra unui drept ce nu s'a născut decât în anul 1880, cât timp acestei prescripții nu i se admite ca punct de plecare decât data de Martie 1880;

Având în vedere că prin legile din 29 Aprilie 1878, 26 Februarie și 7 Iulie 1879, s'a deschis pe contul Statului diverse credite, în sumă de peste 12 milioane, pentru plata diverselor bonuri de rechiziție, fără a se face vreo mențiune că aceste credite n'ar putea servi la plata bonurilor de rechiziție din Bulgaria;

Având în vedere că dacă cu ocazia votării legii din Martie 1880 s'a decis ca Ministerul de războiu, când va avea a plăti vreo sumă pentru bonurile de rechiziție din Bulgaria urma să obție un vot al Camerei, din aceasta nu rezultă că nu a avut Statul credite afectate încă din 1879 la plata acestor bonuri ca să se poată susține că prescripția n'a putut curge în contră-le. ci legiuitorul a voit să-și rezerve un drept de control asupra plății efective a acestor bonuri, din cari unele se puteau prezenta, după cum rezultă din discuția din Senat cu ocazia votării legii, în condițiuni nu destul de convingătoare ca veracitate și autenticitate;

Având în vedere, în fine, că a decide în altfel este a admite că în privința acestor bonuri de rechiziție trebuie să se aplice două măsuri deosebite: una la bonurile din țară cari ar fi supuse prescripției de 5 ani prevăzută de legea generală de contabilitate a Statului, și o altă măsură la bonurile de rechiziție din Bulgaria, cărora nu li s'ar aplica decât prescripția cea mai lungă prevăzută de Codul civil, adică prescripția de 30 ani, ceea ce este cu totul inadmisibil;

Având în vedere că, așa fiind, bonurile de rechiziție, în baza cărora s'a făcut de comuna Izvorul acțiunea

și cari fac obiectul apelului supus judecării Curții, fiind prescrise, apelul cată a fi respins;

Având în vedere și cererea de cheltueli și Curtea, apreciind le fixează la suma de 150 lei, cheltueli la cari a fost expus Ministerul de războiu, sumă la care trebuie condamnat apelantul;

Pentru aceste motive, Curtea respinge apelul, etc.

(ss) Sc Popescu; I Stambulescu; M. Vidrașcu.

Grefier, (s) N. Brătianu

Opiniune

Diferim de majoritate numai în ceea ce privește prescripția invocată de Ministerul de războiu, pentru următoarele motive:

Având în vedere că Ministerul de războiu susține că bonurile de rechiziție, a căror plată se cere prin acțiunea intentată de comuna Izvoarele din Bulgaria, sunt prescrise în temeiul art. 79 și 80 din Legea contabilității generale a Statului din 1864, și al art. 20 din regulamentul legii pentru plata rechizițiilor din 1878;

Având în vedere că, după dispozițiunea art. 79 din Legea contabilității generale a Statului, sunt prescrise și cu desăvârșire stinse în folosul Statului toate creanțele rămase nelichidate, neordonanțate și neplătite în termen de cinci ani, socotit dela deschiderea exercițiului; iar art. 20 din regulamentul legii pentru plata rechizițiilor dispune că bonurile de rechiziție, pentru cari posesorii lor nu ar fi reclamat ordonanțarea în termen de 5 ani, se prescriu în folosul Statului conform art. 79 și 80 din Legea contabilității generale a Statului;

Având în vedere că numai prin legea din 10 Martie 1880 s'a recunoscut un drept la despăgubiri indivizilor din Bulgaria, rechiziționați pentru furnituri în interesul armatei române în timpul războiului ruso-român-turc (art. 1) și aceasta după o prealabilă cercetare și constatare a chitanțelor eliberate de ostirea română în Bulgaria, de către comisioni compuse din ofițeri și instituții de Ministerul de războiu (art. 2);

Având în vedere că din desbaterile urmate cu ocaziunea votării acestei legi și din declarațiunile făcute atunci de Ministerul de războiu, se constată că legea din 10 Martie 1880 autoriza pe ministru numai ca să constate chitanțe; că însă pentru plata lor trebuia ulterior să se deschidă credite de Cameră. În adevăr Ministerul de războiu se exprimă astfel: «Legea aceasta zice că pentru Bulgaria se va face numai constatarea chitanțelor, dar ca să plătesc trebuie să-mi acordați credit. Pentru chitanțele din România am creditul ce s'a votat, pentru chitanțele din Bulgaria sunt autorizat să le constat numai acele chitanțe; iar când va fi de plătit se va supune Camerei»;

Considerând că din combinațiunea legilor cari preced, rezultă că chitanțele de rechizițiuni eliberate de armata română în Bulgaria trebuiesc mai întâiu cercetate și constatate și apoi deschis credit pentru plata lor; că prescripțiunea de 5 ani începe a curge, în contra lor, dela deschiderea exercițiului;

Considerând că tot astfel a înțeles lucrurile Ministerul de războiu în 1904, când a cerut Adunării deputaților să-i deschidă un credit extraordinar pe exercițiul 1904-1905 în sumă de lei 44 071, necesar pentru a plăti bonurile de rechizițiuni ale locuitorilor din alte 12 comune din Bulgaria, ce fuseseră constatate mai înainte, cerere ce s'a încuviințat prin legea din 7 Maiu 1904; că este evident că dacă acești locuitori nu ar reclama ordonanțarea sumelor cuvenite lor în timp de 5 ani dela deschiderea acestui exercițiu, atunci s'ar putea invoca prescripția în contra creanțelor lor;

Considerând că, în speță, chitanțele de rechizițiune ale comunei Izvor din Bulgaria au fost cercetate și constatate în anul 1905 de către comisiunea instituită de Ministerul de războiu, dar că până în prezent nici

o lege nu a deschis vre-un credit pentru plata lor; că în asemenea condițiuni, prescripția de 5 ani nu a putut curge în contra acestor chitanțe chiar în baza legii generale a contabilității Statului din 1864 și a regulamentului pentru plata rechizițiilor din 1878, invocate de Ministerul de războiu, întru cât nu s'a deschis credit pentru achitarea lor;

Având în vedere că Ministerul de războiu obiectează că prin legile din Aprilie 1878, Fevruarie și Iulie 1879, s'au deschis pe contul Statului diferite credite pentru plata bonurilor de rechizițiune, fără a distinge că ar fi aplicabile numai rechizițiilor din România;

Considerând că această obiecțiune este cu totul neintemeiată, căci locuitorilor rechiziționați din Bulgaria nerecunoscându-le dreptul la despăgubire decât prin legea dela 10 Martie 1880, nu este cu puțință a se admite că în anii 1878 sau 1879 s'au deschis credite pentru plata unor creanțe cari atunci nu existau încă față de Statul român și că prescripția de 5 ani a început a curge în contra lor dela 1878 sau 1879, adică cu doi ani sau cu un an înainte ca ele să fi luat naștere, să se fi recunoscut de Statul român;

Considerând că din momentul ce legea generală a contabilității Statului și regulamentul pentru plata rechizițiilor din 1878, care se referă la această lege, stabilește că toate creanțele în contra Statului se prescriu prin 5 ani socotiți dela deschiderea exercițiului, nu se poate, fără a viola aceste dispozițiuni, a se decide că prescripțiunea în contra bonurilor de rechizițiune din Bulgaria este de 5 ani, însă ea are ca punct de plecare, nu cel precizat de Legea contabilității — deschiderea exercițiului, — ci un altul, și anume însăși legea din Martie 1880, deși ea nu conține nici o dispozițiune derogatorie în această privință;

Considerând că din toate cele ce preced, rezultând că chitanțele de rechizițiuni a căror plată se reclamă de către comuna Izvoarele nu sunt prescrise, urmează a respinge ca nefondat mijlocul de apărare invocat de Ministerul de războiu și bazat pe prescripțiune;

Având în vedere, în fond, că tribunalul, prin jurnalul cu No. 6.554 din 19 Septembrie 1907, a ordonat facerea unei expertize spre a se determina cari dintre chitanțele cari fac obiectul procesului de față sunt bune și care ar fi valoarea lor;

Având în vedere că din actul de expertiză, dresat de experții numiți de tribunal, se constată că obiectele rechiziționate de comuna Izvor prin chitanțele admise ca bune de experți, se ridică la suma de lei 11.811;

Că, dar, Ministerul de războiu, cătă a fi condamnat a plăti această sumă cu dobânda legală;

Pentru aceste motive, suntem de părere a se admite apelul făcut de Ivan Dimitroff, ca procurator al comunei Izvor din Bulgaria, contra sentinței No. 257 bis din 1908 a Tribunalului Ilfov, secția III; a se reforma această sentință și a se admite în parte acțiunea intentată de numita comună, obligând pe Ministerul de războiu să-i plătească suma de lei 11.811, cu dobânda legală dela intentarea acțiunii de față și până la achitare;

(ss) Oscar N. Nicolescu; St. Miculescu.

RARITATE. — De vânzare o *Colecție completă* (Vol. I—VIII) *Tratat de Drept civil*, de d-l profesor D. Alexandresco, legată elegant. Adresa: Codreanu, *Curierul Judiciar*, București.

A apărut: *Teoria Proprietarului aparent și Legea Consolidărilor Petrolifere* (art. 3, 4, 7, 11, 12, și 14 din această lege și 33 din regulamentul ei), de d-l Cezar I. Vărgolici judecător la Tribunalul Prahova. Această interesantă lucrare cuprinde 70 pagini. Prețul 1 leu.

ORIGINA MOȘNENILOR ȘI RĂZESILOR

(Urmare *)

Origina moșnenilor

În Țara românească elementul românesc nu lipsește înainte de descălecare, după cum nu lipsește nici în Moldova; el ne apare chiar foarte numeros, mai ales în părțile muntoase ale Olteniei (în lit. istorică veche Banatul Severinului), ale Hațegului, Temișanei, etc. Primele cunoștințe mai întinse despre Românii din aceste părți datează de pe la jumătatea sec. XIII, când regele Bela IV al Ungariei dăruiește (1247) cavalerilor Ioaniți țara Severinului, împreună cu cneziatele lui Ioan și Farcaș, Lytira (țara Lotrului de care țineă și Hațegul) și Cumania, respectând însă voievodatele lui Lyortoy (Lytuon) și Seneslau (acesta în stânga Oltului), cari erau numai tributare, având o independență lăuntrică. Donațiunea constă în cedarea pe 25 de ani a unei jumătăți din toate veniturile ce se cuveneau regelui din aceste cneziate și voievodate ¹⁾.

Prin urmare vedem pe Românii din partea apuseană a Țării românești organizați în mici stătuțe mai mult sau mai puțin depinzătoare de coroana Ungariei, însă lipsite de orice legături federale între dânsle. Din această cauză posibilitatea unei vieți de stat unitar nu apărură de cât prin o unificare răsboinică, căreia atribuindu-i-se de istoricii noștri în mod hipotetic date și origine diferite, ține încă de domeniul istoriei legendare ²⁾.

* Vezi *Curierul Judiciar* No. 26, 27, 32 și 34 din a. c.

¹⁾ Col. Hurmuzaki «Doc. privitoare la Ist. Românilor», tom. I, pag. 249.

²⁾ Opiniunile curente sunt: 1° D-l Al. Xenopol susține că unificarea statului muntean e datorită unei individualități de origină făgărășană, care ilustrează teoria istorică a providenței («Ist. Românilor», II, pag. 72 urm.); 2° D-l Gr. Tocilescu («Manual de Ist. Românilor», pag. 40 urm.) crede în aceeași acțiune a omului providențial, atribuindu-i însă o origină munteană; 3° Hasdeu («Magnum Etymol.» tomul IV: Introducere) crede că întemeierea statului muntean e opera mai multor Bassarabi originari din Oltenia, iar legendarul Radu-Negru e un coboritor al acestora care domnește către sfârșitul sec. XIV-lea; 4° În fine D-l D. Onciul («Originile Principatelor Române», «Radu Negru și orig. Țării românești») crede că descălecarea din Almaș și Făgăraș «e o tradiție de origină pur literară plăsmuită de cronicarii noștri» mai târziu decât primele redacțiuni de cronică ale țării și că originea Țării românești, cu instituțiile ei byzantino-bulgare și cu titlul de Ioan moștenit dela împărații Assanizi, provine din despărțirea imperiului româno-bulgar, care datează până la 1241, într'un stat românesc în stânga Dunărei și altul bulgăresc în dreapta ei.

Asupra proprietății fonciare din epoca primilor voievozi cari domnesc peste acest stat unitar, avem de observat câteva caractere deosebite de cele constatate la descălecatul Moldovei. Am văzut cum acolo cnejii ca proprietari liberi încetaseră în scurt timp de a purta acest nume, negăsind nici un document în care ei să aibă această însemnare; în schimb cuvântul fu păstrat acolo pentru funcționarii sătești până la sfârșitul sec. XV.

În Țara românească lucrurile se întâmplară contrar. Ea fiind mult mai populată decât Moldova, locurile de hărăzit fură mult mai restrânse ca număr și cnejii, ca administratori domnești, avură o scurtă durată. Nu găsim nici un doc. muntelesc prin care Domnul să hărăzească sate administrate înainte de cneji ¹⁾. Din secolul XV avem prea puține doc. în cari ei apar sub însemnarea de funcționari sătești, având judecia, făcând cisluirea din care făceau și ei parte și având poliția satului. Din secolul XVI-lea înainte sunt înlocuiți cu părcălabii, vatafii, vorniceii, isprăvniceii, etc. ²⁾; numele de cneaz sub această însemnare dispăre din doc. și ia în schimb însemnarea de proprietar liber, identificându-se cu meghieș, moșiean, moștean, etc., iar satele «cnejești» apar într-un înțeles opus celor boierești, domnești, mănăstirești, adică sate de țărani liberi și proprietari ³⁾.

Astfel Mihaiu Viteazul (7 Oct. 1594) confirmă vistierului Andronie (Cantacuzino) satul Groșanii, care «au fost cneji pe ocinele lor» și se vându-șă lui Andronie pentru 42.000 asprii ⁴⁾.

¹⁾ I. Bogdan—«Despre cnejii români», pag. 30.

²⁾ Vezi Iorga—«Studii și Doc.» V, pag. 37, 124, 154, 340, etc.

³⁾ Meghies, megieș, dela slav. meja, adică hotarul ce desparte două posesiuni, înseamnă deci pe cei ce posedau două pământuri vecine (Melchisedec—«Cronica Hușilor», nota pag. 162) Vezi și «Etimologia» d-lui Tocilescu («Rev. p. Istorie și Archeologie» 1882): megieș, proprietar rural = megyès, mejda. Megieșii exercitau un *retract vecinal*: În actele de vânzare întâlnim formele stereotipe ca «cu știrea tuturor meghieșilor și den sus și den jos și den crucișul locului» sau «și din prejurul locului». Conf. Iorga—«Studii și Doc.» V, pag. 478: Oamenii din Orbi se vând «cu toate moșiile noastre de în partea megieșască, câtă ne se va alege, părțile noastre de preste tot hotarul megieșesc.... ci ne-am vândut de-a noastră bună voie și cu știrea tuturor megiașilor de în prejurul locului» (data 1675). În înțelesul acesta cuvântul megieș e identic cu răzeș. În retractul pe care l-a cunoscut poporul nostru (*protimis*) megieșia eră numai un element (rudenia de sânge eră celălalt) (conf. Iorga—op. cit. V, pag. 157): Niște răzeși din Golăești vând partea lor egumenului de Florești «căci, una ne iaste și niamu, a doa și răziașu: alții n'au încăput a cumpără parte noastră, afară de Sfintăe Sa și neamul său».

⁴⁾ I. Bogdan—op. cit., pag. 26.

1616. Mihaiu Viteazul luase satul Scărișoara «ot sud Romanati» pentru năpăști de bir. Ei dau 70.000 asprii și Simeon Vv. «a slobozit pe acei săteni din Scărișoara ca să fie iarăș cnezi cu ocinile lor» ¹⁾.

La 1623, Iunie 18, Radul Mihnea confirmă fraților Vladul și Staico, fiii lui Teodosie, fost mare logofăt, cinci sate întregi, cari fuseseră toți cneji sau meghiași și se vânduseră vecini. Despre unul din aceste sate se spune că «acești săteni din Fumotești, ei au fost cneji din moși și s'au micșorat și au sărăcit de moșii..... etc.».

1662. Mai mulți din marii boieri dau zapis satului «Alimăneștii pentru a se liberă din rumânie, ca unii ce au fost oameni judeci», dând 800 unghi bani gata ²⁾.

1679, Iunie 17. Mihnea Vv. fiind în vrăjmășie cu boierii luă bani dela satele acestora «făcându-le cărți de slobozie și de judecie, să hie în pace de rumânie» ³⁾.

De ce nu apăruseră cnejii sub această însemnare și în secolul XIV—XV-lea, când expresiunea numea exclusiv pe funcționarii sătești?

Dela organizarea Munteniei ca stat unitar și până la Vladislav Basarab, de când datează cele mai vechi documente muntești, fiind aproape un secol, perioada cnejilor «usque ad beneplacitum nostrum» sau advitali, cum am văzut că erau la început și cei din Ungaria, se sfârșise ⁴⁾; cneziatele deveniseră ereditare, cnejii ca stăpâni de sate încetaseră de a se mai numi astfel încă înainte de apariția acestor mai vechi documente muntești.

Descendenții acestor stăpâni de sate încep să se numească iarăș cneji și judeci tocmai la sfârșitul secolului XVI-lea. De ce tocmai atunci? Singura explicare a acestui fapt e cea propusă de d-l Bogdan: «Când un sat întreg, de 30, 40, «50 sau 100 de case zice că «au fost toți cneji», «este evident că această numire trebuie înțeleasă «ca un nepotrivit termen de cancelarie pentru «satele cnezești, ca și birul cnezesc din 1568».

Exceptând deosebirea de înțelesuri pe care a suferit-o cnezia și cnejii în Moldova și Țara românească, procesul proprietății fonciare ni se pare a fi același în cele două țări, origina moșnenilor și răzeșilor identică. Descendenții primilor stăpâni ai satelor au provocat și aci aceeași evoluție a cnejilor și judeciilor către proprietate, întreținând-o în cursul timpului prin aceleași im-

¹⁾ N. Iorga—«Studii și Doc.», vol. V, pag. 436.

²⁾ N. Iorga—«Studii și Doc.», V, pag. 124.

³⁾ N. Iorga—Ibid. pag. 306.

⁴⁾ I. Nădejde—«Din vechiul drept român», pag. 105.

pilări și desbrăcări de drepturi pe cari le-am văzut în Moldova. Găsim și aci aceeași alienabilitate a părților de sat care fu prima treaptă și cea mai temeinică a proprietății pline de mai târziu; aceeași neîncetată împărțire și subîmpărțire între nenumărați coboritori și moștenitori ai moșilor satului și pe cari i-am văzut mai sus numindu-se într-o vreme cneji, judeci, apoi numai meghieși, moșieni, moșteni și până în ziua de azi *moșneni*; în fine aceeași aservire a posesorilor originari (siraci, *rumâni*, numiți astfel ca element etnic aborigen și numai dela sfârșitul sec. XVI-lea ca șerbi), cari sfârșiră prin a se «hrăni» pe delnițele și funiile proprietarilor moșneni, fără să le poată părăsi; o hrană cu noduri—dacă ni se poate trece expresia—, care îi sili pe cei mai mulți, îndată ce poziția lor juridică le-o îngădui, să părăsească în mâinile stăpânilor pământul, pe care îl frământaseră multe rânduri de strămoși ai lor, cu osteneli și sudori. Documente identice cu cele moldovenești și pe cari nu le mai reproducem pentru că ar fi o reeditare a acestora, ne pot încredința ușor despre identitatea evoluției fonciare din Țara românească, schițată mai sus, cu aceea pe care am constatat-o în expunerea referitoare la răzeși. Acolo ne-am servit chiar de mai multe ori de doc. muntenești, cari potrivit-se perfect pentru faptele petrecute în Moldova, nu sunt decât dovada acestei identități. O mai vie dovadă găsim în caracterele juridice, atât de asemănătoare între ele, ale codevălmășilor moșnene și răzeșești pe cari le studiem în cap. următor, asemănare ce nu poate fi explicată decât printr-o identitate de origină.

Ne mai rămâne de făcut o singură observare referitoare la origina moșnenilor. Am văzut cum în Moldova, Vrâncenii, Câmpulungenii și Thighecenii, pe cari i-am numit răzeși originari, formau o clasă deosebită de mici proprietari allodiali anteriori descălecării și respectați de aceasta. În Țara românească, moșnenii a căror proprietate nedăruită lor de nimeni să fi fost de asemeni respectată de descălecători sunt *Câmpulungenii*, cu deosebirea că moșnenii de Câmpulung au dobândit în nenumărate rânduri confirmarea domnească a privilegiilor lor.

Astfel hrisovul lui Radu Vv. feciorul Mihnii Vv. (7123 (1615) Maiu 7) scutește pe «moștenii din orașiu și cu feciorii lor câți D-zeu le va dăru» de găleată, slujbă domnească, vama pâr-călabilor de oraș. Cu moșiile vreunuia din ei, în caz de deces, să nu aibă amestec nici Domnul, nici pâr-călabul, nici boierii. Nici un boier să nu fie volnic a avea casă, vie, delniță la câmp «ci numai orășianii să fie volnici să facă ce vor vrea

ei cu toate aceste moșii». Orășenilor datori nu li se putea vinde după moarte averea de către creditori decât tot orășenilor (protimisis). Li se da și jurisdicțiune autonomă ¹⁾.

Leon Vv (25 Martie 1633) le întărește stăpânirea asupra munților înconjurători «pentru că acești numiți munți și plaiuri au fost de baștină ai orășenilor Câmpulungului dela moși, dela strămoși, încă mai dinainte vreme dela siederea orașului, din zilele altor Domni bătrâni ce-au fost de demult».

Mateiu Basarab (12 Aprilie 1636) întărește Câmpulungenilor privilegiile din hrisovul lui Radu Mihnea și munții «să le fie lor moșie care se numește a orașului, care au fost din siederea satului» (1637). Printr'un alt privilegiu dela același Domn, dat orășenilor «însă câți sunt moșteni în orașiu» aceștia dobândesc monopolul vânzării vinului. Moșnenii de Câmpulung mai obțin întărirea privilegiilor lor dela Mihnea Vv. (1659), dela Gheorghe Ghica (1660), Gr. Ghica (1672), Gh. Duca (1682). În cele mai multe din aceste doc. se vorbește și de un vechiu hrisov al lui Radu-Negru (1292), referitor la aceleași privilegii ale Câmpulungenilor.

Pentru sătenii din Rucăr și plăeșii din Comănești, cari nu erau moșnenii de această categorie, ei uzufructuari pe pământurile domnești sub obligațiunea grănițuirii, a se vede la R. Rosetti—Op. cit., pag. 229.

(Va urma)

Sebastian Radovici
Avocat

¹⁾ Vezi «Magazinul Istorie», tom. V, pag. 331 urm.

INFORMAȚIUNI

A apărut: **Volumul V, REPERTORIUL GENERAL DE JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE** de d-l I. C. Barozzi.

Acest volum care s'a pus în vânzare cu prețul de 8 lei e întocmit în felul și ca supliment al celorlalte patru volume ce au apărut anul trecut în editura *Curierului Judiciar* și al căror preț total e de 60 lei, broșate.

Suplimentul acesta cuprinde toate principiile de drept, soluțiunile și interpretările de legi date de Înalta Curte de casație în cursul anului 1906.

De vânzare la *Curierul Judiciar*, care servește orice cărți de drept române sau streine, broșate sau legate după dorință, contra valoare, mandant sau ramburs.

Rugăm stăruitor pe abonații rămași în întârziere cu plata abonamentelor, să trimită sumele datorate prin mandat poștal, direct la administrația ziarului Curierul Judiciar, București, sau să plătească numai la prezentare în mâna incasatorilor: I. RIVEANU, pentru provincie și I. ST. TUDOROIU, pentru capitală, în schimbul chitanțelor ce vor emite din registru cu matcă investite cu ștampila CURIERULUI JUDICIAR.